

УДК 336:657

Гринчишин Я.М., к.е.н., доцент

Львівська державна фінансова академія

БАГАТОАСПЕКТНА РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ В АНТИКРИЗОВОМУ ФІНАНСОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ПІДПРИЄМСТВ

Розкрито значення зовнішньої (фінансової) і внутрішньої звітності для задоволення інформаційних потреб антикризового фінансового менеджменту підприємств. Обґрунтовано необхідність системного підходу до використання обліку в антикризовому фінансовому управлінні. Відзначено важливість використання облікових підходів для однозначного трактування економічних та фінансових понять.

Ключові слова: антикризовий фінансовий менеджмент, інформаційне забезпечення, бухгалтерський облік, звітність.

Grinchishin Ya.

MULTIDIMENSIONAL ROLE OF ACCOUNTING AND FINANCIAL REPORTING IN CRISIS MANAGEMENT OF ENTERPRISES

The value of external (financial) and internal reporting for informative providing of the anti-crisis financial management is exposed. The necessity of systematic approach to the using of accounting in the anti-crisis financial management is grounded. The essence of accounting approach using to the determining of economic and financial concepts is considered.

Key words: financial anticrisis management, information providing, accounting, reporting.

Гринчишин Я.Н.

МНОГОАСПЕКТНАЯ РОЛЬ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ В АНТИКРИЗИСНОМ ФИНАНСОВОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ ПРЕДПРИЯТИЙ

Раскрыто значение внешней (финансовой) и внутренней отчетности для удовлетворения информационных потребностей антикризисного финансового менеджмента предприятий. Обосновано необходимость системного подхода к использованию учета в антикризисном финансовом управлении. Отмечено важность использования учетных подходов для однозначной трактовки экономических и финансовых понятий.

Ключевые слова: антикризисный финансовый менеджмент, информационное обеспечение, бухгалтерский учет, отчетность.

Гринчишин Я.М.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливим науковим та практичним завданням. В умовах посилення конкуренції, швидких змін зовнішнього середовища, що супроводжуються зростанням ризиків і невизначеності розвитку підприємств, підвищується роль інформації в управлінні грошовими потоками, формуванням і використаннім фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Якісне інформаційне забезпечення є необхідною умовою ефективного фінансового менеджменту, спрямованого на зменшення витрат, зростання прибутку і ринкової вартості підприємства. І, навпаки, відсутність необхідної інформації або її недостовірність, може бути причиною серйозних прорахунків у прийнятті управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень у яких започатковано вирішення проблеми. На важливості якісного інформаційного забезпечення фінансового управління підприємств акцентують увагу дослідники проблем антикризового управління, фінансового менеджменту та фінансової санації підприємств. Зокрема, дані питання розглядають Василенко В.О., Ситник Л.С., Терещенко О.О., Череп А.В. та інші автори. Проблеми використання обліку та звітності для фінансового управління підприємств розкривають Жук В.М., Кирейцев Г.Г., Кузнецова С.А., Пилипенко А.А., Пушкар М.С., Садовська І.Б. та інші дослідники. Однак, враховуючи складність формування систем бухгалтерського обліку і звітності підприємств, теоретичні і практичні проблеми використання в антикризовому фінансовому менеджменті всіх їх елементів потребують поглибленого дослідження.

Цілі статті. Метою статті є визначення окремих аспектів використання в антикризовому фінансовому менеджменті підприємств облікової системи підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Облікова система займає ключове місце в системі інформаційного забезпечення фінансового менеджменту підприємства. Це можна пояснити, як значною часткою облікової інформації – 70% у всій інформації [1], так і важливістю вихідної інформації у формі зовнішньої (фінансової) та внутрішньої звітності для задоволення інформаційних потреб власників і менеджерів підприємства. Головним призначенням інформаційного забезпечення фінансового менеджменту є здійснення аналізу, планування і підготовки ефективних оперативних управлінських рішень за всіма аспектами фінансової діяльності

суб'єкта господарювання.

Більшістю дослідників проблем фінансового менеджменту підприємств роль бухгалтерського обліку і звітності розглядається саме з позицій джерела інформаційного забезпечення. Безперечно, головною функцією бухгалтерського обліку є забезпечення користувачів, в тому числі управлінського персоналу підприємства, повною та неупередженою інформацією про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства. Фінансова звітність (звіт про майновий стан, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів) застосовується в процесі фінансового аналізу, планування, розробки фінансової стратегії та політики, дає найбільш агреговане уявлення про результати фінансової діяльності підприємства. Перевагою показників фінансових звітів є їх уніфікованість; чітка регулярність формування (у встановлені нормативні терміни); висока ступінь надійності.

Для забезпечення корисності інформації, що надається користувачам, у тому числі власникам і менеджерам підприємства, необхідно, щоб вона відповідала наступним якісним характеристикам: зрозумілість та адекватність тлумачення, достовірність, зіставність, доречність, доступність. Інформація, яка надається у фінансовій звітності, повинна бути дохідлива і розрахована на однозначне тлумачення її користувачами за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації.

Достовірність фінансових звітів забезпечується відсутністю помилок та перекручень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності. Доречність інформації полягає у її впливі на прийняття рішень користувачами, наданні можливості вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені у минулому.

Фінансова звітність повинна надавати можливість користувачам порівнювати: фінансові звіти підприємства за різні періоди; фінансові звіти різних підприємств. Порівнюваність даних в динаміці забезпечується наведенням у звітності відповідної інформації попереднього періоду.

Заслуговує на увагу точка зору Кузнецової С.А. і Канцурова О.О., які пропонують при побудові обліково-аналітичного забезпечення менеджменту підприємств враховувати концепцію власника, що передбачає максимальну реалізацію прав власників та інвесторів без утиску інтересів інших користувачів облікової інформації [2; 3]. Такий

підхід до побудови систем обліку та звітності підприємства дозволив би максимально задовільняти інформаційні потреби внутрішніх користувачів при здійсненні антикризового фінансового менеджменту, забезпечивши виконання бухгалтерським обліком прогностичної функції, яка полягає насамперед у застосуванні різних методів діагностики фінансового стану.

Своєчасна та ефективна фінансова діагностика за даними звітності дає можливість прогнозувати настання кризи, оцінити ймовірність банкрутства підприємств в майбутньому, визначити масштаби і причини кризи.

Незважаючи на те, що облікова інформація, отримана у формі фінансової звітності, є цінною та значимою при прийнятті управлінських рішень, вона, як відзначає Садовська І.Б., має такі недоліки:

- низьку періодичність складання, внаслідок чого можливою є діагностика лише діяльності підприємства загалом за звітний період, чітко визначений законодавчо (як правило, один раз на квартал, а окремі форми звітності – тільки один раз на рік);

- історичність – фактичні дані є можливими для оцінювання за кілька днів після завершення звітного періоду та констатують історичний факт, на який не можна вплинути;

- обмеженість – відсутня деталізація за видами економічної діяльності [4].

Зазначені недоліки значною мірою можуть бути усунені за рахунок налагодження ефективного управлінського обліку на підприємствах, під яким розуміють ідентифікацію, збір, реєстрацію, узагальнення, аналіз і передачу внутрішнім користувачам інформації, необхідної для управління підприємством. Якщо порядок ведення фінансового обліку та складання звітності регламентується національними положеннями, то формування вихідної інформації управлінського обліку залежить від потреб управління підприємством. Одним з основних завдань управлінського обліку в контексті антикризового фінансового менеджменту є пошук оптимальних рішень для зниження витрат і поліпшення управління ресурсами підприємства.

Однак, роль бухгалтерського обліку як лише інформаційного джерела при здійсненні фінансового, в тому числі антикризового, менеджменту підприємства, на нашу думку, є звуженою. Використання обліку в антикризовому фінансовому управлінні слід розглядати не лише з позицій постачальника інформації, а з позицій

бухгалтерського обліку як системи, що є досить складною за набором функцій, елементів. Складність системи обліку визначається великою кількістю елементів та зв'язків між ними, а також процесів отримання первинних даних та їх трансформування у корисну інформацію для управління підприємством [5]. В умовах постіндустріального (інформаційного) суспільства «бухгалтерський облік – це не просто реєстрація інформації, її обробка та систематизація, а специфічна система комунікацій між учасниками господарських відносин на мікро- та макрорівнях» [6].

При прийнятті управлінським персоналом підприємства антикризових заходів важливе значення має використання також інших елементів бухгалтерського обліку, крім звітності, зокрема документування, інвентаризації, оцінки, калькуляції, групування інформації в системі аналітичного обліку. Основою побудови бухгалтерської системи виступає вартісна оцінка активів і зобов'язань. Інструментом реалізації способів (приймів) методу бухгалтерського обліку (спостереження, вартісного вимірювання, групування, підсумкового узагальнення) з метою формування повної, об'єктивної та достовірної фінансової і управлінської інформації для управління і прийняття обґрунтованих рішень зацікавленими особами є облікова політика [5]. Тобто, певні антикризові заходи, що впливають з фінансової політики і стратегії підприємства, можуть бути передбачені при розробці облікової політики підприємства. Насамперед, це стосується відображення інформації про витрати підприємства за статтями затрат, видами продукції, робіт та послуг, центрами відповідальності, порядку оцінки окремих видів активів.

Крім обліково-інформаційного забезпечення антикризового фінансового менеджменту підприємств, важливе значення при здійсненні фінансового управління має правильне розуміння економічних і фінансових понять та явищ. Забезпечити їх чітке розуміння дають змогу облікові стандарти – міжнародні (МСФЗ) та національні (ПСБО). Наприклад, в економічній та фінансовій літературі приводиться багато різних визначень поняття «реструктуризація підприємств», як одного з методів їх фінансового оздоровлення. Досить неоднозначне і «розмите» трактування цього терміна міститься і в нормативно-законодавчих актах України. В міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» подане чітке визначення реструктуризації з наведенням конкретних прикладів [7].

Неврахування облікових аспектів (позицій національних ПСБО) спричинило те, що у підручниках і навчальних посібниках з предметів «Фінансова санація та банкрутство підприємств», «Управління фінансовою санацією підприємств» при висвітленні тем, пов'язаних з джерелами фінансування санаційних заходів, не приводиться таке важливе джерело як резерв покриття витрат на реструктуризацію [8-10]. Натомість зазначається, як джерело санаційних заходів, сума нарахованої амортизації необоротних активів. Але, як відомо, амортизаційні відрахування в балансовому обліку не відображаються як доходи.

Висновки. При здійсненні антикризового фінансового менеджменту ключова роль належить його інформаційному забезпеченню у вигляді зовнішньої (фінансової) і внутрішньої звітності, що формуються в різних підсистемах – фінансовому та управлінському обліках. Роль бухгалтерського обліку в антикризовому управлінні не повинна обмежуватися лише звітною інформацією, а повинна передбачати використання всіх елементів його методу, постійний обмін інформацією між учасниками господарських відносин на підприємстві.

Використання облікових підходів дає змогу досягнути однозначності в трактуванні економічних та фінансових явищ і понять, повного врахування внутрішніх і зовнішніх джерел фінансового оздоровлення підприємств.

1. Пушкар М. С. Розробка систем обліку : навч. посіб. / М.С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2003. – 198 с.
2. Кузнецова С.А. Побудова ефективної системи фінансового менеджменту в нестабільній економіці: теорія та методологія / С.А. Кузнецова // Академічний огляд. – 2011. – № 1 (34) – С. 32-37.
3. Канцуров О.О. Застосування термінології міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у нормативно-правовій базі України / О.О. Канцуров // Фінанси України. – 2006. – № 8. – С. 51–58.
4. Садовська І.Б. Обліково-інформаційне забезпечення управлінського аналізу / І.Б. Садовська // Вісник національного ун-ту «Львівська політехніка»: збірник науково-прикладних праць «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – № 647. – Львів: Видавництво Національного ун-ту «Львівська політехніка», 2009. – С. 498-503.
5. Пушкар М.С. Теорія і практика формування облікової політики: Монографія / М.С. Пушкар, М.Т. Щирба. – Тернопіль: Карт-бланш, 2010. – 260 с.
6. Гайдучкий П.І. Роль бухгалтерського обліку в попередженні економічних криз / П.І. Гайдучкий, В.М. Жук // Економіка України. – 2012. – № 12. – С. 72-82.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (мсбо 37) Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/929_051.

8. Терещенко О. О. Управління фінансовою санацією підприємств: підручник / О.О.Терещенко. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.
9. Благодетелева-Вовк С. Управління фінансовою санацією підприємств: навч. посібник / С. Благодетелева-Вовк. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 248 с.
10. Череп А.В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання: навч. Посібник / А.В. Череп. – К.: Кондор, 2006. – 378 с.